

Lauri Keskinen

Seura tekee kaltaisekseen: poliittinen sosialisatio työväenurheiluseuroissa (ref.)

Sosiaalistuminen poliittiseen aatteeseen on pitkäkestoinen prosessi, johon vaikuttavat niin koti, yhteisö kuin yksilön sosioekonominen asema. Tätä prosessia on tutkittu laajalti amerikkalaislähtöisessä, 1960-luvulla syntyneessä poliittisen sosialisatian tutkimuksessa. Poliittisten aatteiden omaksumista selvitettiin muun muassa mielipidekyselyillä ja äänestyskäyttäytymistä tarkastelemalla – kyseessä oli sanalla sanoen *poliittisen* aatteen tutkimus. Samalla kuitenkin sivuutettiin aatteellisuuden kokonaiskuva; se, miten syntyy yhteisöllinen me-henki, sen näkyvät ilmenemismuodot ja keinot, joilla erottautua muista ryhmistä. Poliittisen sosialisatian prosessia voi tarkastella myös yksittäisen sosiaalistajan kautta, näin silti saavuttaen kattavan kuvan prosessista. Yksi aatteellisista vaikuttajista koulun, harrastusten, ystävien, median ohella, ovat urheiluseurat.

Tässä artikkelissa¹ tarkastellaan poliittista sosialisatiota ja aatteellisuuden omaksumista suomalaisissa työväenurheiluseuroissa 1900–1930-lukujen aikana. Aikarajaus on laaja, sillä tavoitteena on yksityiskohtaisen kokonaisuusityksen sijaan tutkia seurojen aatteellisen toiminnan yleisiä ja yhteisiä piirteitä. Tarkastelemalla symboleja, rituaaleja, perinteitä ja seu-

rassa käytyä virallista ja epävirallista dialogia saadaan käsitys urheiluseuran roolista aatteen levittäjänä ja vahvistajana. Tutkimuslöydöksiä peilaamiseen ja työväenurheiluseurojen yleisien piirteiden tavoittamiseksi käytetään poliittisen sosialisoinnin tutkimusta. Artikkelin tärkeimmät lähteet ovat Työväen arkiston muistitietokeruu, TUL:n vuosina 1982–83 toteuttama perinnekeruukilpailu ja Turun yliopiston Kansatieteen laitoksen vuonna 1985 toteuttama Liikuntaperinteen suurkeräys. Aineistonkeruussa artikkeliin kelpuutettiin muistelukset, joissa tulee selkeästi esille subjektin aatteellisuus – ja ennen kaikkea aatteellisuuden tason muutos –, työväenurheiluseuran aatteellinen toiminta, politisoitunut urheilu tai aatteellinen dialogi seuran sisällä. Työväenaate ymmärretään tässä artikkelissa laajemmin kuin pelkkänä poliittisena aatteena; se on pikemminkin arvojärjestelmä, joka leimaa subjektin maailmankatsomusta ja vaikuttaa hänen tekemiinsä ratkaisuihin. Työväenaate on poliittisen lisäksi kulttuurinen, kuten Elina Väättäinen tutkimuksessaan *Työväenkulttuuri osakulttuurina* esittää.²

Tarkastelukohteina ovat työväenurheiluseurat ja työväenaate, koska kyseinen aate on selvärajainen ja omaleimainen. Samalla sen etuna on olla valkoisen Suomen vastakulttuuri – näin sen piirteet on määritetty myös vastapuolen toimesta. On kuitenkin syytä huomata, ettei työväenaate suinkaan ollut ainoa levitetyistä aatteista, vaan muita olivat muun muassa urheilu-, raittius- ja solidaarisuusaatteet. Levittämistavat olivat hyvin samanlaisia, ja ne voidaan jakaa karkeasti viralliseen ja epäviralliseen opetukseen. Virallinen opetus on tarkoituksellista ja päämääräsuuntautunutta, epävirallisella taas ei ole opetuksellista tarkoitusta. Ensimmäiseen lukeutuvat juhla- ja agitaatiopuheet sekä varsinaiset luennot, toiseen taas seuran jäsenten välinen epävirallinen puhe esimerkiksi pukuhuoneissa ja harjoituksissa. Epävirallisia keskusteluja käytiin myös seuran johdon kokouksissa, vaikka tilanne olikin virallinen. Ratkaisevaa on kuitenkin se, että puheella ei ollut yleisöä, jota pyrittiin valistamaan.

Artikkelissa pyritään tavoittamaan niitä tapoja, joilla seuran jäsenen aatteellisuuteen vaikutettiin lähtemättömällä tavalla. Tutuiksi tulevat esimerkiksi tavat, joilla työväenseurat rakensivat yhteisöllisyyttään, symboleitaan ja yleisesti ottaen niitä piirteitä, joiden katsottiin yhdistävän työväkeä ympäri Suomen. Samalla selviävät ne tavat, joilla haluttiin erottautua oikeistolaisista seuroista ja ylipäättään näiden arvoista.

Poliittisesta sosialisaatiosta

Poliittisen sosialisaation tutkimus pyrkii vastaamaan kysymykseen, joka on vaivannut tutkijoita ja filosofiä antiikista nykypäivään: miten yksilö muodostaa näkemyksensä vallitsevasta poliittisesta maailmasta?³ Poliittisen sosialisaation tutkimusalan katsotaan syntyneen vuonna 1959, kun sosiologi ja politiikan tutkija Herbert Hyman esitteli kyseisen termin julkaisussaan *Political Socialization*.⁴ Tutkimusta tehtiin laajalti ennen varsinaisen tutkimusalan syntymistäkin. Tutkimuskenttä ulottui tilastotieteilijöistä kansatieteilijöihin ja psykologeista politiikan tutkijoihin. Tutkimuskohteina olivat opetus ja kasvatusta, äänestyskäyttäytyminen, ajankohtaiset poliittiset tapahtumat ja aatteiden periytyvyys.⁵ 1960-luvun alussa tutkimus kuitenkin ajatui niille urille, joiden katsotaan edustavan klassisinta poliittisen sosialisaation tutkimusta: äänestyskäyttäytymisen tutkimus ja lasten poliittisen arvomaailman muotoutumisen tutkimus. Nykyään tutkimuskenttä on laajentunut ja monipuolistunut, ja se ulottuu myös politiikan piiriin ulkopuolelle.⁶

Sosialisaatio tarkoittaa prosessia, jonka kuluessa yksilö omaksuu sosiaalisen ympäristönsä kulttuurin.⁷ Poliittinen sosialisaatio tarkoittaa siis poliittisen kulttuurin, arvomaailman ja aatteiden omaksumista. Sosiaalistavien tekijöiden tärkeysjärjestyksestä on taitettu peistä koko tutkimusalan historian ajan. Poliitiikan tutkijoiden Richard Dawsonin ja Kenneth Prewittin 1960-luvun lopulla esittämän, edelleen suosituksen näkemyksen mukaan järjestys on seuraava: perhe ja muut primääriryhmät, vertaisryhmät, koulu ja media sekä poliittiset tapahtumat ja sosiaaliset ryhmittymät, kuten luokka.⁸ Sosiologi Anthony Giddensin viimeisimmän *Sociology*-kirjan mukaan järjestys on seuraava: perhe, koulu, vertaisryhmät, media ja työpaikka.⁹ Molemmat listaukset ovat tämän artikkelin yhteydessä lähinnä viitteellisiä, sillä niiden soveltaminen 1900-luvun alun Suomeen ja erityisesti työväestöön on kyseenalaista. Esimerkiksi työväestön omaan luokkaan samaistuminen, joka tapahtui muun muassa kodin, harrastusten ja vertaisryhmien avulla, oli olennainen osa sosiaalistumisprosessia. Sosiaalistuminen alkoi kotoa, jossa työväestöön kuulumisen löi leimansa jopa konkreettisiin asumisoloihin. Lapset omaksuivat vanhempiansa aatteen tehokkaimmin tiiviissä perhepiirissä, jossa saman katon alla saattoi asua jopa kolme sukupolvea, eli tilanteessa, joka oli arkipäiväinen monille

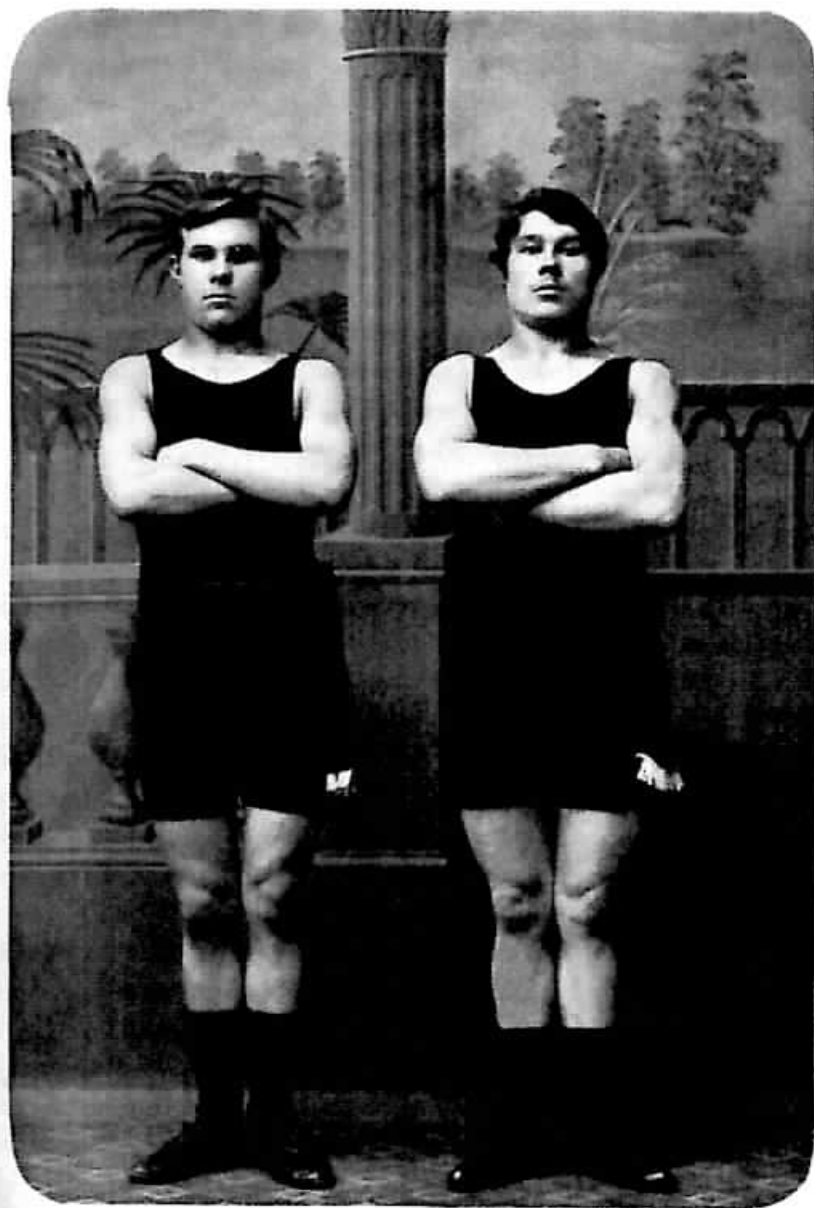
1900-luvun alun työläislapsille. Vertaisryhmät, kuten kaveri- ja kouluporukat löytyivät niin maantieteellisesti kuin yhteiskunnallisestikin läheiseltä alueelta. Työväenkulttuuri ajoi lapset osallistumaan muun muassa vapaapalokuntatoimintaan, työväenseuroihin ja urheiluseuroihin.

Sosialistiseen urheiluseuraan

Työväenurheiluseuraa voi pitää sosiaalisen ja taloudellisen luokan ilmentymänä sekä näin ollen vahvana sosiaalistajana työväenaatteeseen.¹⁰ Ensinnäkin, jäsenet jakoivat pitkälti samat arvot. Ensimmäinen arvojen ja aatteiden testi tuli, kun yksilön oli päätettävä mihin seuraan liittyä. Ellei työväenurheiluseuran vetävänä tekijänä ollut seuran maine ja samankaltainen arvomaailma kuin sinne hakeutuvalla yksilöllä, saatettiin päätös tehdä seuran fyysisen läheisyyden perusteella. Tässäkin tapauksessa voidaan olettaa, että seuraan kerääntyi samankaltaiset arvot omaavia henkilöitä. Seuran valinta ei ollut kuitenkaan aina yksiselitteistä. Näin kertoo vuonna 1916 syntynyt mies:

"Kovasti ajattelin jo silloin [1930-luvulla] liittymistä TUL:n seuraan, nimittäin Talikkalan Tovereihin, mutta kun ympäristössä asui vain "pikku porvareita" ["Pikku porvarit" olivat haastateltavan isän mukaan "rautatietyöläisiä ja muita parempia työläisiä"], niin ehkä aristelin liittymistä. Siinä kaupunginosassa kuuluminen työväen urheiluseuraan oli useimmille kauhistus ja punainen vaate."¹¹

Johtuen mahdollisesti muistelijan syntymävuodesta, jonka takia hänellä ei ollut omakohtaista kokemusta kansalaissodasta, hän ei tuo esiin henkilökohtaisia ja kärjistyneitä mielipiteitä "porvareista" ja "lahtareista", kuten olisi voinut odottaa ja kuten on nähtävissä muista kansalaissodan jälkeiseen aikaan sijoittuvista muisteluista. Muistelija tyytyy "aristelemaan" ja veroamaan kaupunginosassa vallitsevaan poliittiseen ilmapiiriin, ei henkilökohtaiseen mielipiteeseensä. Tähän vaikutti todennäköisesti myös muistelijan nuori ikä. Muistelusta käy ilmi, miten seura arvottivat niin työläiset kuin "pikku porvaritkin". Urheiluseuran edustama aatteellisuus

Maarian Pyrkivän perustajajäseniin kuuluivat veljekset Santeri ja Artturi Ahti. Myöhemmin he liittyivät Maarian Kisa-Tovereihin, Pyrkivän työväenhenkiseen kilpailijaan ja poleemiseen vastustajaan. (Turun Pyrkivän arkisto).

siis runnettiin yhteisössä, ja sen perusteella tehtiin päätökset seuraan liittymisestä tai liittymättömyydestä. Seura saakin aina osan aatteellisuudestaan ympäristöstään, eikä mikään seura voi toimia vailla vuorovaikutusta ympäristönsä kanssa, toteavat liikuntasosiologit Kalevi Heinilä ja Pasi Koski.¹² Kyseenalaisesta maineestaan huolimatta seura veti muistelijan mukaan toimintaan. Muistelijan kodin sosialistinen ilmapiiri oli mahdollisesti yksi seuraan liittymisen syistä.

"Isäni oli, kuten muutkin sen ajan sosialistit, kaikelle ruumiin puhtaudelle ja sen kehittämiseksi hyvin altis. Hän voimisteli Müllerin järjestelmän "5 minuuttia päivässä" mukaan ja hieroi ruumistaan kylmillä pyyhkeillä. Samoin hän intoili muiden sen ajan sosialistien mukaan kasvissyönnillä ja koitti meillekin todistaa, kuinka väärin on tappaa elollista olentoa toisen ruuaksi."¹³

Muistelija pohti tarkasti mihin urheiluseuraan liittyä, ja valintaan vaikuttivat niin kotoa saadut opit kuin kaveriporukan valinnat. Kaikille ei valinnanvaraa suotu; toisinaan kotona määrättiin mihin seuraan liittyä, ja lisäksi kerrottiin syy tähän ainoaan sallittuun ratkaisuun. Ainakin tähän artikkeliin valikoituneissa muisteluissa kansalaissota on monille vedenjakaja, jonka jälkeen mielipiteet kärjistyivät ja kaikki yhteistoiminta porvarillisten seurojen kanssa lopetettiin. Myös toiselle vuonna 1916 syntyneelle miehelle tehtiin selväksi, mitä aatetta perhe kannattaa.

"Päätin keskustella siitä [siirtymisestä porvarisurheiluseuraan] isäni kanssa. Se oli lyhyt keskustelu. Kalle ei kuunnellut edes loppuun vaan sanoi:

– Jumalauta, jos muutat porvareihin, niin muutat heti kortteeri ja tähän tupaan sinulla ei ole tuleamista. [...] Niin kauan kun minulla pysyy kirves ja vasara kädessä, ei meidän perheessä suvaita porvareita, eikä suojeluskuntalaisia..."¹⁴

Näin taas muistelee vuonna 1913 syntynyt mies:

"Isäni oli punavankina yli 6 vuotta. Kaikesta tästä johtuen ei ollut vaikea ratkaista, mennäkö Wilppaaseen [työväen urheiluseu-

ra] tai Viestiin, joka oli porvariseura. Silloin rajat olivat selvät. Punikin kakaralla ei ollut menemistä lahtarien joukkoon, ei varsinkaan Perttelin tullin kakaralla, jonka isä oli punikki. Suunta oli silloin niin selvä, että koulumme opettaja Kiukainen ilmoitti yksiselitteisesti, että kaikki jotka käyvät Työväentalolla Wilppaan tilaisuuksissa jäävät luokalle, siksi että lopettavat siellä käymisen. Täällä koulussa ei hyväksytty sellaisia, jotka osallistuvat Wilppaan tilaisuuksiin.¹⁵

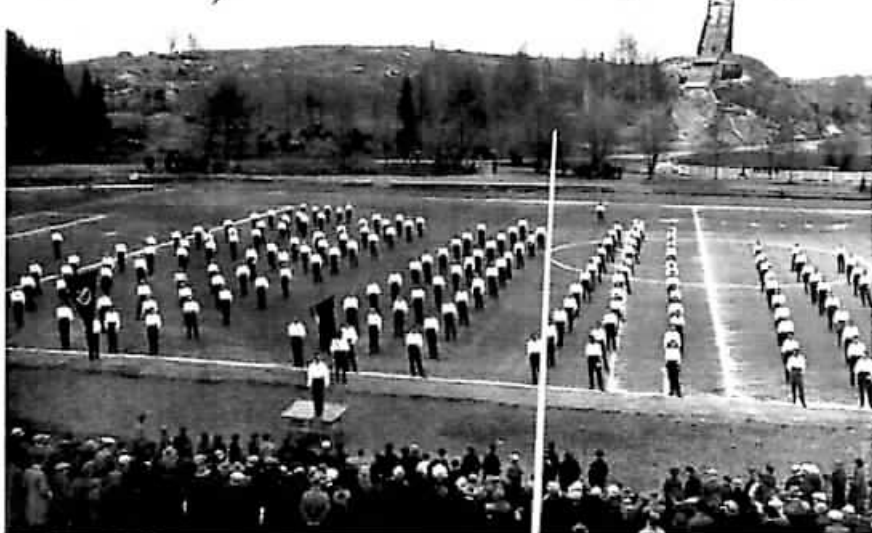
Kuten edellä mainittiin, koulu on yksi tärkeimmistä sosiaalistavista tekijöistä, mutta näin konkreettisesti ei senkään odotettu lasten valintoihin vaikuttavan. Muistelu tukee oletusta voimakkaan me- ja he-hengen synnystä, joka oli kaikkien yhteisön jäsenten tiedossa. Kotoa saadut opit, jotka toisinaan vahvistettiin koulussa, ohjasivat nuorta tiettyyn urheiluseuraan. Näin yhteen aatteeseen sosiaalistuminen aloitettiin jo nuorena, ja kerran sille tielle lähdettyään oli siltä vaikea kääntyä pois. Varhainen sosiaalistuminen tiettyyn luokkaan estää usein tutustumisen muiden luokkien ajattelutapoihin, näin sosiaalistaen yksipuolisesti.¹⁶ Seuraan liittyttyään uusi jäsen alkoi omaksua siellä vallitsevia arvoja, toimintatapoja ja perinteitä, jotta hänet olisi hyväksytty uuden tuttavapiirin osaksi.¹⁷ Vanha sanonta siirtä, kuinka "seura tekee kaltaisekseen", toteutui kirjaimellisesti.

Monet urheiluseuroista syntyivät ikään kuin vahingossa eli naapuruston pojat tai miehet olivat aikansa kilpailleet vailla organisaatiota, kunnes tuli sopiva tilanne perustaa virallinen seura. Vuonna 1985 tehdyssä Liikuntaperinteen suurkeräyksessä haastateltiin yhdeksää henkilöä, jotka olivat syntyneet vuosina 1903–1922. Joukon kaikki henkilöt, kahdeksan miestä ja yksi nainen, kertoivat, että lapsuudessa harrastettu urheilu ystäväpiirin tai naapuruston lasten parissa vaikutti osaltaan urheiluseuraan liittymiseen.¹⁸ Tulos kertoo vertaisryhmän voimakkaasta vaikutuksesta, joka osaltaan sosiaalisti nuoret urheiluun ja houkutteli heidät mukaan urheiluseuratoimintaan.

Kuunteluoppilaana

Urheiluseurojen näkyvin aatteellisen kasvatuksen tilanne oli agitaatiotilaisuus, joita järjestettiin työväentaloilla. Näihin verrattavissa ovat myös juhlapuheet, jotka olivat olennainen osa iltamia. Agitaatiotilaisuudet innostavine puhujineen, tulenarkoine aiheineen ja mukaantempautuvine yleisöineen olivat ainakin agitaattoreiden kuvausten perusteella omiaan herättämään kuulihoissa aatteen palon.¹⁹ Agitaatiota tutkinut Jari Ehrnrooth toteaa, että agitaatio oli omiaan innostamaan SDP:n kannattajat vaaliuurnille – varsinaisia kannattajamääriä se ei siis kasvattanut.²⁰ Tämän johdosta Ehrnrooth keskittyy tarkastelemaan kvalitatiivisia aineistoja, koska kvantitatiiviset eivät vastausta tarjonneet. Agitaatiotapahtumat muistuttivat evankeliumin julistamista, ja puheisiin sisältyi vahvoja kärkeistyksiä luokkien välisistä eroista ja siitä, miren luokaton yhteiskunta on työläisen taivas. Puheiden asiasisällöksi määrittiin vaaliohjelman selostaminen ja porvaripuolueiden arvostelu, mutta todellisuudessa sisältöjä muokattiin

T.V.L. Kevätjuhla 1926 Turun urheilupuistossa

TUL osoitti joukkovoimaansa vuoden 1926 keväthuhlissa Turun urheilupuistossa. Joukkovoimaa voidaan pitää samanlaisena symbolina kuin punalippua tai työväentaloa. (Turun Pyrkivän arkisto).

kuulijakunnan mukaan, asiaa tehtiin kansantajuisemmaksi ja sisältöä väritettiin kärjistyksillä ja esimerkeillä.²¹ Kyseessä oli monella tavoin motivoiva ja mukaansatempaava tapahtuma.

Kasvatustieteelliset ja didaktiset tutkimukset toteavatkin, että mitä paremmin opettaja onnistuu motivoimaan oppilaitaan, sitä suuremmalla todennäköisyydellä opetustapahtuma onnistuu tavoitteissaan.²² Lisäksi henkilöiden välisen keskustelun, esimerkiksi luokkahuonekeskustelun, on todettu stimuloivan yksilöitä niin, että heitä alkaa kiinnostaa poliittisen riedon hankinta myös omalla ajalla.²³ Näin ollen poliittispainotteiset keskustelut toimivat tehokkaana politiikkaan sosiaalistajana keskustelun aikana sekä sen jälkeen lisätiedon haun parissa.

Virallisen opetustilanteen, esimerkiksi agitaatiotapahtuman, vastakohrana käsittelen epävirallista keskustelua. Sen etuna oli olla vertaisryhmän epävirallinen foorumi; näin puheenaiheet eivät olleet ennalta määrättyjä ja kaikki halukkaat saivat äänensä kuuluviin. Erityisesti nuorille pojille lankesi kuunteluoppilaan tehtävä – ainakin vanhempien jäsenten läsnäollessa. Näin muistelee vuonna 1935 syntynyt mies:

”Urheilu olikin sitten se tekijä, joka yhdisti jatkossakin minut työväentaloon. Toiminta oli vilkasta ja sivusta sai seurattua politiikkain käsittelyä.”²⁴

Muisteluksesta käy ilmi, miten ajat olivat sorien jälkeen muuttuneet: enää ei mainita puoluelinjoja tai aatteellisuutta, tärkeämpää oli urheilu. Poliittikka seurasi kuitenkin mukana, se oli olennainen osa aktiivista työväentalolle sijoittunutta toimintaa. Voidaan katsoa, että kommunistien toiminnan laillistamisen myötä poliittisten keskusteluiden todennäköinen kohde siirtyi valkoiset-punaiset-vastakkainasettelusta käsittelemään vasemmistopuolueiden uutta tilannetta. Myös seuraava muistelu kertoo työväentalon roolista kokoontumispaikkana sekä ennen kaikkea oppimis-ympäristönä nuorille jäsenille.

”Seura oli kiinteässä yhteydessä työväenyhdistykseen. Seura toimi työväentalolla, jonka ty omisti. Olimme kuin yhtä perhettä. Talolle kokoonnuttiin iltaisin ja me nuoremmat kuuntelimme kun vanhemmat keskustelivat asioista. Työväentalolla oli myös hyvä

näyttämö. Pikkupojan uteliaisuus veti talolle, siellä kuuli kaikkea. Työväentalo oli kaiken keskipisteenä.”²⁵

Joskus näennäisen keveissä puheenaiheissa tuotiin esille vahvaa aatteellisuutta. Näin muistelee vuonna 1905 syntynyt mies Turun Weikoissa käytyä keskustelua:

”On esimerkiksi muistutettu muille: ’Kuis sää sinne SVUL:oon meni, ku sää oor työläinen, eks sää TUL:oon kuulu’, eli valistettiin, että työläinen kuuluu työläisseuraan.”²⁶

Toisten mielestä seurassa ei puhuttu lainkaan politiikasta tai aatteista. Lähempi tarkastelu kertoo toisenlaisesta todellisuudesta. Vuonna 1910 syntynyt nainen muistelee, että TuTo:n puheenjohtaja Ahri Penttilä kielsi politiikasta puhumisen seurassa. Kuitenkin, kun TuTo erkani TUL:stä, Penttilä sanoi: ”Meidän värimme on yhä punainen, sitä ei pidä unohtaa.” Samassa yhteydessä seuran jäsenet ”erkanivat toisistaan, paljolti juuri poliittisten näkökantojen mukaan”.²⁷ Poliitiikka ja aatteet olivat siis hyvinkin vahvasti mukana seuratoiminnassa, vaikka niistä puhuminen toisinaan kiellettiin. Myös poliittisen puheen kieltämistä voidaan pitää poliittisena kannanottona ja tietyn aatesuunnan ilmaisuna.

Henkilökohtaisen kommunikaation merkitys nuoren poliittiselle sosiaalistumiselle on merkittävä; eniten politiikasta keskustelleet nuoret sosiaalistuivat politiikkaan eniten.²⁸ Dialogin ei ole kuitenkaan käsiteltävä aatteita tai politiikkaa suoraan, jotta se voisi näihin vaikuttaa. Dialogi saattoi koostua arkipäivän asioista ja niihin liittyvistä arvovalinnoista. Muistelmissa puhutaankin toisinaan politiikan sijasta ”kasvatuksellisesta” keskustelusta.²⁹

Symbolit seuratoiminnassa

Tässä kappaleessa käsittelen urheiluseuran ulkoisten symbolien merkitystä poliittisen sosialisoinnin kannalta. Symbolit ovat urheiluseurojen julkisia eli ympäröivään yhteisöön suunnattuja piirteitä, joiden avulla ne viestittävät arvoistaan ja kannattamistaan aatteista. Ilman tarkempaa tietoa tai

henkilökohtaista kokemusta seuran toiminnasta juuri symbolit muovavat sitä kuvaa, joka yhteisön jäsenillä on urheiluseurasta. Näin ulkoisista symboleista koostuva julkisuuskuva toimii joko urheiluseuraan vetävänä tai luotaantyöntävänä piirteenä; julkisuuskuva vetää puoleensa saman aatesuunnan kannattajia ja vastaavasti työntää luotaan vastustajiaan.

Artikkelin alussa käsiteltiin politiikkaan sosiaalistavia ryhmiä kuten koulua, vertaisryhmiä ja mediaa. Nämä ovat ensisijaisia sosiaalistajia. Toissijaisia (secondary groups) taas ovat poliittiset puolueet, ammattiyhdistykset ja urheiluseurat. Ne jaetaan kolmeen ryhmään poliittisen vaikutusvallan (so. organisaation pyrkimys ja onnistuminen sen jäsenten poliittisessa sosialisatiossa) perusteella. Ensimmäiseen eli vaikutusvaltaisimpaan ryhmään kuuluvat poliittiset puolueet. Kolmanteen eli poliittiselta vaikutukseltaan vaatimattomimpaan ryhmään kuuluvat urheiluseurat, jotka Dawsonin ja Prewittin mukaan eivät tietoisesti levitä mitään poliittisia aatteita, mutta jotka tekevät sitä silti tietämättään.³⁰ 1900-luvun alun Suomessa tilanne oli tietyksi hyvin erilainen; esimerkiksi työväenurheiluseurat halusivat jäsenikseen nimenomaan sosialistisista aatteista kiinnostuneita nuoria. Näin ollen on tärkeää tarkastella niitä kotimaisten työväenurheiluseurojen yhteisiä symboleja ja toimintatapoja, joilla houkuteltiin uusia samoin ajattelevia jäseniä, muokattiin julkisuuskuvaa työväenurheiluseuralle sopivaksi ja erottauduttiin porvarillisista urheiluseuroista.

Työväenyhdistykset tekivät aatteestaan ja kannattamastaan politiikasta julkisen muun muassa symbolien avulla. Samalla symbolit rakensivat me-henkeä ja yhteisöä, jolla oli ulkoiset tunnusmerkit. Symboleja olivat liput³¹, työväentalo, musiikki ja lehdet, kuten *Sosialisti* ja *Työmies*. Työväenurheiluseuroilla oli näiden lisäksi symboleinaan voimistelupuvut, itse urheilulajit – perinteisiä työläislajeja ovat muun muassa voimistelu ja jalkapallo – ja liikuntaan kannustaminen urheilun sijasta. Viimeinen symboleista liittyi työläis- ja porvarisurheilun väliseen kiistaan kilpaurheilusta aivan 1900-luvun alussa: työväenurheilun puolestapuhujat kannattivat liikuntaa ja porvarillisten urheiluseurojen nähtiin kannattavan yksinomaan kilpaurheilua, jossa mitattiin senttejä ja sekunteja.³²

Urheiluseuran puvuista tunnistettiin nopeasti mihin seuraan ja samalla mihin poliittiseen liikkeeseen sen kantaja kuului. Samalla puvun kantaja tunnistettiin ”atleetiksi” ja näin ollen nuhteettomaksi.³³ Koska vaate paljasti kantajansa aatteen, suhtauduttiin erityisesti pukujen värimaailmaan

vakavasti. Vuonna 1906 perustetussa työväenyhdistyksen alaosastona toiminneessa urheiluseura Maarian Pyrkivässä tämä johti siihen, että puvussa oli leveä punainen vyö. Muuten puku oli valkoinen. Kun seura itsenäistyi työväenyhdistyksestä vuonna 1912, vyön väri vaihdettiin vihreäksi.³⁴ Seuraava muistelu osoittaa, että puvun värien merkitys ymmärrettiin jo nuorena. Muistelijalla on vuonna 1926 syntynyt mies.

"Seitsenvuotias yllättyi. Siniset verryttelyasunsa riisuneilla juoksijoilla ei ollutkaan oranssinvärisiä urheiluhousuja... Kisan [Kisa-Veikot-seura] sininen urheilupaita heillä sentään oli. Housut olivat punaiset. Seitsenvuotias ei tiennyt, että punainen oli oikein Kisan alkuperäinen housunväri, mutta 'puserolain' nojalla urheiluhousujen väriä oli jouduttu vaihtamaan. Nyt 'puserolaki' oli kumottu, ja työväenjärjestöt saivat taas käyttää punaista väriä."³⁵

Pyrkivän voimisteluharjoituksissa vuonna 1912 käytettiin vielä (ilmeisesti) punaista vyötä, joka työväenyhdistyksestä irtaantumisen jälkeen vaihdettiin vihreäksi. (Turun Pyrkivän arkisto).

Työväenurheiluseuran ulkoiset merkit ja sen maine olivat oltava kunnossa, jotta se hyväksyttiin muiden vastaavanlaisten seurojen pariin ja jottei sitä sekoitettaisi porvarillisiin urheiluseuroihin. Pro gradu -työni vuodelta 2005 käsittelee Maarian Pyrkivän puolueetonta luonnetta ja tästä aiheutuneita kahnauksia vahvasti työläistäustaisessa Maariassa (aikanaan Turun liepeillä sijainnut pitäjä) vuosina 1906-1920. Kun Pyrkivä itsenäistyi puolueettomaksi seuraksi ja samalla riisti työväenyhdistys Tarmolta olennaisen tulonlähteen, paikallisissa lehdissä alettiin kirjoitella seurasta, jonka kaikki jäsenet ovat työväentaustaisia ja joka sijaitsee työläisalueella, mutta julistaa olevansa puolueeton.³⁶ Pyrkivää kutsuttiin mielipidekirjoituksissa muun muassa "hienostoksi".³⁷ *Sosialisti*-lehdessä ilmestyi vuonna 1916 artikkeli, joka kuvasi työväen urheiluliikkeessä koettua vihamielisyyttä niitä seuroja kohtaan, jotka kutsuivat itseään puolueettomiksi. Viha kohdistui työväenurheiluseuroihin, jotka eivät suostuneet tekemään aatettaan tiettäväksi esimerkiksi edellä mainituilla symboleilla.

"Urheiluhan on toki puolueetonta', sanotaan useinkin. Kaunistetaan puolueettomuutta! Työläisnuoret kiistelevät pisteistä, senteistä ja sekuntien osista porvarillisessa urheiluseurassa ja jatkavat prenikkaharrastuksiaan siellä niin kauan, kunnes eivät enää ymmärrä maailman asioista muuta kuin ne ainaiset pisteensä ja loikkaamisensa, kun taas paikkakunnan työväenyhdistys samaan aikaan kituu jäseniensä ja toimintavoimien puutteesta. Hiiteen sellainen 'puolueettomuus'! Ja jos ei työläisluokkaan kuuluva nuorukainen tai neitonon, urheilemaan ruvetessaan – olipa hän sitten vaikka jossain 'työväen urheiluseurassakin' jäsenenä – enää sen jälkeen kerkiä huomiotaan kiinnittämään muuhun kuin ennätyksiin ja pisteisiin, niin heittäköön, herran nimessä, sellaiset pisteet hyvissä ajoin paholaisen kelkkaan [...]"³⁸

Lopuksi

Kotoa saatu esimerkki oli vahvin yksittäinen tekijä, joka työnsi nuoria työväenurheiluseuroihin. Vetäviä tekijöitä taas olivat harrastusmahdollisuus ja kaverit. Seuratoimintaan mukaan päässyt nuori altistui seuran arjessa

ja juhlassa sekä viralliselle että epäviralliselle dialogille työväenaatteesta ja politiikasta. Esimerkiksi agitaattoreilla oli kaikki mahdollisuudet olla vaikuttavia puhujia, joiden sanat löysivät kasvupohjaa seuran jäsenistä. Ehrnroothin mukaan agitaation onnistuminen ei näkynyt äänestystilastoissa, mutta se ei tarkoita että aatteellista vaikuttamista ei olisi tapahtunut. On myös otettava huomioon seuran muu toiminta eli arki, jonka aikana jäsenet urheilivat symbolien alla, kuuntelivat ja osallistuivat keskusteluihin politiikasta ja arkipäivän aatteellisista valinnoista sekä tutustuivat seuran muodostamaan yhteisöön, joka odotti jäseniltään tiettyä käyttäytymistä ja tiettyjä arvoja.

Tässä artikkelissa jaetaan amerikkalaisen sosiologin Charles Perrowin julkilausuma siitä, miten kaikki organisaatiot joko muokkaavat tai prosessoivat jäsenistöään, ja prosessin tuotoksesta voidaan päätellä organisaation päämäärän toteutuminen.³⁹ Päämääriä oli tietysti monenlaisia, todennäköisesti päällimmäisenä halu säilyttää seura elinvoimaisena mahdollisimman pitkään. Tässä artikkelissa kiinnostuksen kohteena oli työväenaatteen levittäminen korkeimpana päämääränä. Tätä tehtävää seura toteutti kahdella tavalla: se levitti aatteellisuutta jäsenistöönsä ja ympäröivään yhteisöön. Ensimmäinen toteutui sekä virallisen että epävirallisen dialogin avulla, toimintaperinteitä kunnioittamalla ja välillisesti symbolien ja toimintatapojen avulla. Toinen taas toteutettiin välillisesti jäsenten avulla, jotka tietämättään, mutta toisinaan myös tiedostaen, esimerkiksi uusia jäseniä houkutellessaan levittivät omaksumaansa aatetta ympäristöönsä, ja toisaalta symbolien luoman julkisuuskuvan avulla, joka myös houkutteli seuraan uusia jäseniä.

Jatkotutkimuksien kannalta olennaiseksi nousee kysymys seuran erilaisista toimijoista, heidän vaikutuksestaan seuran jäsenten poliittiseen sosiaalistamiseen ja tämän "tehtävän" itse koettuun mielekkyyteen ja alkuperään. Voidaan kysyä, kuinka suuri osa aatteellisesta toiminnasta oli suunniteltua ja tiedostettua? Koettiin ainoastaan iltamapuheet ja agitaattorin vierailut aatteen levittämiseksi? Entä tuliko ohjeistus tähän toimintaan seuran ylimmältä johdolta, piirin tasolta vai jopa ylempää, vai oliko kyseessä puhtaasti henkilökohtainen halu levittää sosialistisia aatteita? Näihin kysymyksiin olisi tämän artikkelin aineistonkeruulla ollut mahdollonta vastata. Jatkotutkimukset vaativat aineistonkeruun, jossa on kattavasti edustettuina kaikkien toimijatasojen jäseniä.

Urheiluseuran eri toimijatasoja ja niiden asemaa organisaatiossa ovat käsitelleet muun muassa Hannu Itkonen, Jari Ehrnrooth ja Esko Ranto.⁴⁰ Rannon empiirisessä tutkimuksessa tarkasteltiin nuorten urheilijoiden, seuran ohjaajien ja valmentajien, seurajohtajien ja seurajohtajan antamia merkityksiä politiikalle liikunnan järjestökulttuurissa. Kävi ilmi, että ”ri-vijäsenille, liikunnanharrastajille ja nuorille urheilijoille politiikan merki-tys on vähäinen, kun taas ohjaajien, seurajohtajien ja liittotason johtajien ryhmissä politiikalla on TUL-organisaatiossa keskeinen asema”.⁴¹

Vaikkei Rannon tutkimus käsitellyt nyt tarkasteltavana ollutta 1900-luvun alkupuolta, kertoo se toimijatasotutkimuksen tärkeydestä jatko-tutkimuksissa. Lisäksi jatkossa on syytä selvittää, minkälaisia aatteellisia ja poliittisia päämääriä eri toimijoilla oli. Ainakin urheiluseura Pyrkivän 1910-luvun toimintakertomuksissa, jotka olivat järjestäen seuran johto-henkilöiden kirjoittamia, vannottiin seuran pyrkivän jatkuvasti ja väsy-mättä kohti päämääräänsä.⁴² Itse päämäärä tosin jäi kirjoittajille itselleen-kin epäselväksi, minkä voi huomata siitä, ettei termin sisältöä sen kum-memmin selitetty. Ehkä päämääränä ei ollutkaan sosialististen aatteiden levittäminen, vaan dynaamisuus ja jatkuva liikkeessä pysyminen.

Lähdeviitteet

- 1 Artikkelin on osa samanaikaisesta väitöskirjaani, jota valmistelen Turun yliopistos-sa.
- 2 Vääräinen Elina: *Työväen kulttuuri osakulttuurina*. Jyväskylän yliopisto Jyväskylä 1978, 3–6.
- 3 Esim. Dawson, Richard E. & Prewitt, Kenneth: *Political Socialization*. Little, Brown & Company, Boston 1969, 6–7; Tala, Juhani: *Kodin osuus poliittisessa sosialisatiossa*. Yleisen valtio-opin pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto 1980, 1; McDevitt, Michael & Chaffee, Steven: "From Top-Down to Trickle-Up Influence: Revisiting Assumptions About the Family in Political Socialization." Teok-sessa *Political Communication*, 19:281–301, 2002, 281.
- 4 Hyman, Herbert Hiram: *Political Socialization: A Study in the Psychology of Po-litical Behavior*. The Free Press, New York 1959, passim. Ks. myös McDevitt & Chaffee 2002, 282; Sapiro, Virginia: "Not Your Parents' Political Socialization: Introduction for a New Generation." *Annual Review of Political Science*, 7:1–23, 2004, 3.
- 5 Dawson & Prewitt 1969, 6–14.

- 6 Esim. Lay, J. Celeste: "Smaller Isn't Always Better: School Size and School Participation Among Young People." *Social Science Quarterly*, 2007, Vol. 88 Issue 3, 790-815; Struckman, Sara: "The Veiled Women and Masked Men of Chechnya." *Journal of Communication Inquiry*, 2006, Vol. 30 Issue 4, 337-353; McFarland, Daniel A. & Thomas, Reuben J.: "Bowling Young: How Youth Voluntary Associations Influence Adult Political Participation." *American Sociological Review*, 2006, Vol. 71 Issue 3, 401-425.
- 7 Tala 1980, 1.
- 8 Dawson & Prewitt 1969, 205.
- 9 Giddens, Anthony & Griffiths, Simon: *Sociology*. 5 th edition. Cambridge Polity Press 2006, 166-169.
- 10 Esim. Väättäinen 1978, passim.
- 11 TMT 339, 1811/A-D, TYARK
- 12 Heinilä, Kalevi & Koski, Pasi: *Liikuntaseura sosiaalisena organisaationa – Tutkimusviitekehys*. Tutkimuksia 38/1986. Jyväskylän yliopisto 1986, 10.
- 13 TMT 339, 1811/A-D, TYARK
- 14 TUL:n perinnekeruukilpailu 1982-83, muistelija Veikko Tarvainen. Suomen Urheiluarkisto.
- 15 TUL:n perinnekeruukilpailu 1982-83, muistelija Väinö Syrjälä. Suomen Urheiluarkisto.
- 16 Dawson & Prewitt 1969, 205.
- 17 Säljö, Roger: *Oppimiskäytännöt – Sosiokulttuurinen näkökulma*. WS Bookwell Oy Juva 2001, 129.
- 18 Liikuntaperinteen suurkeräys 2.4.-15.11. 1985, TYKL
- 19 Ks. esim. "Matkakertomus Agitatsioonimatkoilta", TA, 329(471) 5 "1905" Matkakertomuksia 1905-1909.
- 20 Ehrnrooth, Jari: *Sanan vallassa, vihan voimalla*. Suomen historiallinen seura, Helsinki 1992, 309-312.
- 21 Ehrnrooth 1992, 271-289.
- 22 Ks. esim. Malmberg, Lars-Erik & Little, Todd D.: "Nuorten koulumotivaatio." Teoksessa *Mikä meitä liikuttaa. Modernin motivaatiopsykologian perusteet*. Otavan kirjapaino Oy, Keuruu 2002, passim.
- 23 Valentino, Nicholas A. & Sears, David O.: "Event-driven political communication and the preadult socialization of partisanship." *Political Behavior*, vol. 20, no. 2, 1998, 132 lainaa Chaffee, Steven, Youngme Moon & McDevitt, Michael: *Stimulation of communication: Reconceptualizing the study of political socialization*. Paper presented to the Association for Education in Journalism and Mass Communication, passim.
- 24 TMT 335, 1640/2, TYARK
- 25 TUL:n perinnekeruukilpailu 1982-83, muistelija Heikki Piskonen. Suomen Urheiluarkisto.
- 26 Liikuntaperinteen suurkeräys 2.4.-15.11. 1985, TYKL
- 27 Liikuntaperinteen suurkeräys 2.4.-15.11. 1985, TYKL

- 28 Valentino & Scars 1998, 147.
- 29 Liikuntaperinteen suurkeräys 2.4.–15.11. 1985, TYKL
- 30 Dawson & Prewitt 1969, 186–187.
- 31 Lippujen symboliikasta on kirjoittanut Pirjo Kaihovaara teoksessaan *Juurella lipun punaisen. Työväenjärjestön liput – osa työväenkulttuuria*. Helsinki, Yhteistyö Oy 1986, passim.
- 32 Hentilä, Seppo: "Urheilu, kansakunta ja luokat." Teoksessa *Kansa liikkeessä*. Kirjayhtymä Oy, Vaasa 1987, 222.
- 33 Perälä, Tauno: *Turun esikaupungit ja niiden aiheuttamat ongelmat ensimmäiseen maailmansotaan mennessä*. Uuden auran osakeyhtiön kirjapaino, Turku 1951, 154.
- 34 Kertomus V- ja U-seura Pyrkivän toiminnasta vuodelta 1914. Ks. myös Keskinen, Lauri: *Työväen ja porvariston kiristyvät suhteet ennen kansalaissotaa - Tutkimus urheiluseura Maarian Pyrkivän aatteellisuudesta vuosina 1906–1920*. Pro gradu -työ 2005, 74; TUL:n perinnekeruukilpailu 1982–83, muistelija Aarno Nummelin, Suomen Urheiluarkisto.
- 35 TMT 323, 1003/28, TYARK
- 36 Esim. *Sosialisti* 21.3.1916; Kertomus V. ja U-seura Pyrkivä'n toiminnasta vuosina 1906–1926 (Turun Pyrkivän arkisto)
- 37 *Sosialisti*, 6.7.1916.
- 38 *Sosialisti*, 2.11.1916
- 39 Heinilä, Kalevi & Koski, Pasi (avustaja): *Suomalainen liikuntaseura*. Hakapaino Oy, Helsinki 1991, 3.
- 40 Itkonen, Hannu: *Kenttien kutsu. Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta*. Tammer-Paino Oy, Tampere 1996, 80–87; Ehrnrooth 1992, 278–282; Ranto, Esko: *Liikunnan järjestökulttuuri ja politiikka. Esimerkkinä työväen urheiluliike*. Helsingin yliopisto. Yleinen valtio-oppi. Lisensiaattitutkielma. Moniste. 1993, passim.
- 41 Ranto 1993, 120.
- 42 Ks. esim. Kertomus V- ja U-seura Pyrkivän toiminnasta vuodelta 1910, 1911, 1912, 1914, 1915, 1919.